

Ст.викладач, Пустова А.В.
студент, Скрипочка Ю.Ю.
Національний авіаційний університет України

СТАН БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

В статті авторами досліджується проблема стану та функціонування банківської системи України за умов світової фінансової кризи, а саме причини стагнації банків, її наслідки та запобіжні заходи по вирішенню проблем в банківській діяльності.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день у зв'язку зі світовою фінансовою кризою українські банки опинилися в скрутному становищі. Необхідність повертати залучені за кордоном кошти, які вже роздані як довгострокові кредити, через відсутність інших джерел фінансування примушує банки й й саму державу вживати заходів для забезпечення фінансової спроможності української фінансової системи. Вчасно не скоригувавши свою політику й не вживши ефективних заходів для мінімізації впливу кризи, банки розраховують на компенсацію втрат за рахунок держави й власних клієнтів. Банки переживають кризу ліквідності; їм потрібні гроші, які вони намагаються залучити всіма можливими методами. Арсенал засобів і винахідливість банкірів вражає – вони підвищують відсоткові ставки за наданими кредитами, не повертають депозити як достроково, так і після закінчення строку, затримують проведення платежів, вимагають додаткових платежів та ін.

Усім зрозуміло, що причина, через яку виникла криза в Україні, – залучення банками зовнішніх запозичень з метою кредитування в Україні. Причому важливим є те, що переважно здійснювалося споживче кредитування населення. Тобто гроші направлялися не на реальний розвиток економіки, а на споживання побутової техніки, автомобілів і квартир (на придбання сьогодні того, що хочеться, але на що немає грошей). Головною проблемою стало те, що гроші надавалися споживачам на тривалий строк – 5-7 років для авто й 20-30 років для нерухомості, а закордонні кредити вітчизняні фінустанови залучали на

незначний строк – 3-5 років. При цьому наші банки розраховували перекредитовуватися за кордоном на таких же вигідних умовах і надалі. Але через світову фінансову кризу іноземні банки спочатку зробили жорсткішими умови залучення кредитів в Україну, а незабаром взагалі перестали надавати кредити українським банкам.

Аналізуючи та досліджуючи публіцистичний і науковий матеріал сьогодення можна сказати, що саме тема проблеми банківського сектору економіки країни - є однією з найобговорюваніших і хвилюючих в суспільстві, в зв'язку з глибиною її кризового стану. Імідж вітчизняної банківської системи, що створювався протягом декількох років ціною величезних матеріальних витрат, був зруйнований протягом декількох днів в кінці минулого року. Відновити його буде вже досить непросто, але робити це потрібно. Колишнім найбільшим банкам, це навряд чи допоможе, за винятком НБУ, а от середнім і малим банкам необхідно всерйоз зайнятися формуванням сприятливої суспільної думки навколо своєї діяльності. Вирішенням цього завдання в першу чергу лягає на плечі банківських служб по зв'язках із громадськістю. На жаль, більшість політико-економічних подій останніх місяців настигли їх зненацька. Всі напрацювання: спонсорство в області шоу-бізнесу, гучні презентації, спеціальні інформаційні повідомлення в ЗМІ, що підкреслюють масштабність діяльності, рейтинги надійності - не тільки не працюють на імідж банку в умовах кризи, але й шкодять йому. Взяти, наприклад, рейтинги. Ще нещодавно кожен банк прагнув потрапити в число двадцяти, ста, двохсот самих великих і надійних. Криза показала, що саме лідери рейтингів зазнали краху в першу чергу. Зараз згадування про рейтинг банку може послужити йому погану службу. Але рекламно-інформаційні служби деяких банків продовжують використовувати показники міжнародних рейтингових агентств Standard & Poor's (S&P) і Fitch Ratings. Споживачі інформації в умовах кризи особливо мають потребу в позитивних фактах, а висновки з них вони зроблять самостійно. Банківські PR-служби в умовах нинішньої фінансової кризи, повинні розмовляти з власними споживачами на зрозумілій їм мові, не викликаючи в клієнта відчуття того, що банк ставиться до нього як до одного з мільйонів знеособлених вкладників. Банки для запобігання падіння власної фінансової ліквідності витрачають гроші на будь-яку рекламу забуваючи, що важливо звертатися не до всіх клієнтів відразу, а до цільових груп.

Формування цілі статті. Мету данної статті автори вбачають у висвітленні причин та обставин впливу фінансової кризи на діяльність банків України, а також її наслідків.

Виклад основного матеріалу. На перший погляд, світова криза має вигляд непереборюваної зовнішньої обставини поза впливом банків, таким собі форс-мажором. І звичайно ж, банкіри вказують на неї, як на щось незалежне від них, із задумливо-співчутливим виглядом повідомляючи клієнтам, що їм доведеться через світову кризу платити більше. І з розумним виглядом розповідають про це по телебаченню. Що дуже для них зручно, бо самі банки ніби ховаються за екраном.

Але якщо поміркувати, то виходять зовсім інші висновки. На якій підставі банки видавали кредити на тривалі терміни, якщо вони не вільно володіли цими коштами, а самі на недовго їх позичили? Хто має нести відповідальність за те, що розрахунки й прогнози не справилися й банки не можуть залучити нові кредити для погашення взятих? Чи не банки планували отримати прибуток від спекулятивних операцій у своїй господарській діяльності – позичити гроші, щоб їх перепозичити під вищі відсотки й на цьому заробити? Очевидна відповідь на ці питання – банки здійснили розрахунки, позичили гроші й перепозичили їх своїм клієнтам. При цьому саме банки взяли на себе ризик касових розривів (різниця в часі між залученими й наданими коштами), оскільки клієнти брали кошти на тривалий термін і не повинні повертати їх достроково. Саме банки з метою одержання прибутку здійснюють за власний рахунок і на власний ризик свою господарську діяльність. І саме банки мають відповідати за свої прорахунки. Сьогоднішня ситуація показує, що й розрахунків особливих не було – брали гроші у надії на постійне зростання. Адже банки могли кредитувати своїми власними (а не позиченими) коштами або мали залучати кошти на довший термін, якщо хотіли кредитувати довгостроково.

Частина вини лежить і на державі – на українських органах, які мають здійснювати нагляд за діяльністю банкірів. Адже держава в особі НБУ і в особі Президента й прем'єр-міністра могли й повинні були не допустити такого обвалу, який стався через необґрунтовані позики. Хоча Нацбанк і реагував раніше від інших – ще в першій половині 2008 р. були встановлені обмеження на видачу кредитів, але зараз очевидно, що такі кроки вже були запізними, щоб змінити ситуацію, і стали просто початком кризи.

З нашої точки зору, така діяльність банків щодо розпорядження своїми активами та бездіяльність держави щодо контролю банківської діяльності призвели до вкрай негативних наслідків, а саме:

- підвищення відсоткової ставки в односторонньому порядку.

Багато кредитних договорів мають положення про можливість одностороннього підвищення банками відсоткової ставки. Такі дії економічно обґрунтовані, оскільки зрозуміло, що протягом 25-30 років дії кредитного договору можуть настати різні обставини, які можуть обґрунтувати зміну умов договору. І загалом можна погодитися, що банки мають право захистити себе від можливої гіперінфляції, різких коливань курсів валют, облікової ставки НБУ й інших подій, які впливають на вартість кредитних ресурсів. Разом із тим, можливість використовувати такі односторонні заходи має бути жорстко обмежена й міцно пов'язана з об'єктивними факторами, інакше банки могли б одразу після укладення договору піднімати ставки для свого збагачення.

Автори статті проаналізують, чи є теперішня фінансова криза такою об'єктивною обставиною, яка дає підстави банкам піднімати ставки за кредитами. Внаслідок кризи в банків виникла проблема ліквідності, тобто недостатність обігових коштів. При цьому вартість грошей зростає, оскільки зростає необхідність в грошах – наслідком є підвищення пропонованих депозитних ставок, оскільки банки готові платити більше, щоб залучити гроші. Вартість наданого кредиту зросла, але ж і вартість поточних платежів також зросла. Збільшення ставок за гривневими кредитами ще можна обґрунтувати знеціненням національної валюти – таким чином банки компенсують різницю в курсах. Але, це не може жодним чином стосуватися доларових кредитів. Як говорилося вище, основною (якщо не єдиною) причиною збільшення ставок є проблеми банків, які не можуть розрахуватися із своїми боргами.

Однак законодавство передбачає можливість для осіб, які взяли кредит, захистити себе. Зазвичай банки, пропонуючи кредит, надають свій проект кредитного договору й не погоджуються на внесення до нього змін. Такий підхід є законним і в багатьох випадках виправданим: створення особливих умов для кожного клієнта (особливо, якщо банк здійснює масове кредитування) тягне за собою зайві витрати, ускладнює процес надання кредиту. Якщо договір із банком був укладений на таких умовах (тобто клієнт не мав можливості внести до нього хоча б якісь суттєві зміни), такий договір є договором приєднання, а

